

رابطه اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این تجهیزات

تاریخ دریافت: ۹۲/۴/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۲/۶/۲

از صفحه ۵۷ تا ۷۲

جعفر حسین پور^۱، محمد جوانمرد^۲

چکیده

با ورود تجهیزات گیرنده ماهواره های تلویزیونی به ایران و امکان دریافت برنامه های شبکه های خارجی برای خانواده های ایرانی، پیامدها و آثار مخرب این دریافت نامبارک، مسئولان کشوری را به واکنش های جدی واداشت تا اینکه، قانونی تحت عنوان «قانون ممنوعیت استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره» در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده و در جهت مقابله با تهدید ماهواره ای، وظایفی را برای برخی از دستگاه ها و نهادهای اجرایی کشور از جمله نیروی انتظامی مشخص کرده است. برابر قانون مذکور، نیروی انتظامی به منظور برخورد با استفاده کنندگان غیرمجاز از ماهواره، طرحی تحت عنوان «طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای» را از چند سال پیش در کشور عملیاتی کرده که با وجود تلاش مضاعف این سازمان، اهداف از پیش تعیین شده طرح مذکور، از جمله کاهش گرایش کاربران به استفاده از تجهیزات گیرنده ماهواره ای محقق نشده است. این پژوهش با هدف «بررسی رابطه بین اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای و گرایش کاربران ماهواره به استفاده مجدد از این تجهیزات انجام شده است. روش تحقیق این پژوهش پیمایشی است که به منظور گردآوری اطلاعات داده ها، از ابزار پرسش نامه استفاده شده است که ۳۵۴ نفر از افراد بالای ۲۰ سال جامعه آماری (کاربرانی که اقدام به نصب و استفاده مجدد از تجهیزات گیرنده ماهواره ای می کنند) تکمیل شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که کاربران ایرانی ماهواره، گرایش قابل توجهی به نصب و استفاده مجدد از تجهیزات گیرنده ماهواره ای بعد از اجرای طرح جمع آوری ماهواره توسط پلیس دارند و این امر ناشی از چند دلیل و عامل کلیدی است:

- ۱- تنوع کیفی و کمی برنامه های شبکه های خارجی نسبت به برنامه های داخلی ۲- عدم استمرار زمانی اجرای طرح جمع آوری ۳- ضعف در امر رعایت حقوق شهروندی و حریم خصوصی در حین اجرای طرح ۴- عدم شناسایی و برخورد با کاربران غیرمجاز ماهواره.

کلید واژه ها

طرح جمع آوری، تجهیزات گیرنده ماهواره ای، ماهواره، گرایش کاربران، استفاده مجدد، رسانه، تلویزیون.

۱- استادیار علوم ارتباطات دانشگاه علوم انتظامی امین

۲- کارشناس ارشد علوم اطلاعات دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول: Yang.man80@gmail.com)

مقدمه

مطالعه تاریخیچه پدید آمدن فناوری‌های مختلف، نشان می‌دهد که با بروز و ظهور هر فناوری جدیدی، موجی از امیدها و هراس‌ها فراروی بشر پدیدار شده است. فناوری‌های ارتباطی جدید نیز همچون سایر فناوری‌ها، متضمن هر دو بعد فرصت و تهدید هستند و هشدارهای تهدیدآمیز از طرف نخبگان علمی، نهادهای رسمی و مردمی و همچنین دغدغه‌های فکری دولت‌مردان و سیاستمداران حکومتی، محرکی برای اندیشه و چاره‌جویی در راستای تحقق بسترسازی‌های لازم در جامعه، برای کاهش تبعات منفی، آسیب‌زا و تهدیدگونه فناوری‌های نوین ارتباطی به ویژه رسانه‌های تصویری و افزایش قدرت بهره‌وری و فرصت‌های آنها بوده است.

با ورود پدیده تلویزیون‌های ماهواره‌ای به ایران از اوایل دهه هشتاد، تعداد کاربران از تجهیزات گیرنده برنامه‌های این مهمان ناخوانده و مخاطبان شبکه‌های خارجی به ویژه کانال‌های فارسی زبان بیگانه رو به فزونی گذاشت. به طوری که با وجود کارکردهای به ظاهر مطلوب و مثبت این رسانه تصویری جهانی از نظر تبادل اخبار و اطلاعات و کسب آگاهی و شناخت بهتر و بیشتر از جهان پیرامون، پیامدهای نامطلوب و زیانباری را در ابعاد مختلف برای کشور به همراه داشت که در این زمینه، بیشترین تأثیر متوجه فرهنگ ملی و مذهبی و به عبارت دقیق‌تر فرهنگ اسلامی-ایرانی می‌شد.

ضعف راهبردها در برخورد با تهدید رسانه‌ای به ویژه رسانه‌های بیگانه، علیه امنیت جمهوری اسلامی ایران باعث شد تا بخش‌های مختلف کشور که در ارتباط با مسائل رسانه‌ای می‌باشند، هر یک به سلیقه خود با موضوع برخورد کرده و تصمیمات منسجم و یکپارچه‌ای اتخاذ نشود. به نظر می‌رسد در برخورد با ضرورت و بروز این ناکارآمدی، مسئولان مجبور به اخذ تصمیم مقطعی و بعضاً ضعیف شده‌اند و همین تصمیم نیز با تغییر سیاست‌گذاران دچار نوسان شده است (امیری و همکاران، ۱۳۹۱).

یک عنصر و مؤلفه بسیار مهم در سیاست ماهواره‌ای، گرایش و خواست مردم برای دسترسی به برنامه‌های تلویزیون‌های ماهواره‌ای است، از سوی دیگر، سیاست آزاد سازی مطلق و بدون محدودیت نیز شهروندان مشتاق برنامه‌های مطلوب و مثبت را

در دنیای رسانه‌ای انباشته از پیام‌ها و محتواهای نامطلوب و زیان بارها خواهد کرد. یکی از مهم‌ترین تصمیم سیاست‌گذاران ایرانی در پیشگیری از پیامدها و تهدید برنامه‌های ماهواره‌ای، تدوین «قانون ممنوعیت به‌کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره» بود که در ۱۱ ماده در ۲۳ بهمن ۱۳۷۳ در مجلس تصویب و در ۲۶ بهمن به تأیید شورای نگهبان رسید و آیین‌نامه اجرایی این قانون نیز در جلسه ۹ فروردین ۱۳۷۴ توسط هیئت وزیران تصویب شد. برابر ماده ۲ قانون مذکور^۱ و ماده ۶ آئین‌نامه اجرایی آن، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، زیر نظر وزارت کشور موظف شد نسبت به جمع‌آوری تجهیزات دریافت از ماهواره اقدام کند. نیروی انتظامی نیز برابر وظیفه قانونی خود، از زمان تصویب قانون ممنوعیت، مقابله با ورود، تهیه، نصب و استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره را در دستور کار خود قرار داده و به همین منظور دستورالعمل و طرح‌های مختلفی را تدوین و به مرحله اجرا درآورده است. یکی از مهم‌ترین طرح‌های قابل توجه و تأمل که به طور جدی به ویژه در چند سال اخیر توسط نیروی انتظامی پیگیری و اجرا شده، «طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای» است.

طرح مذکور، با وجود اینکه به منظور انجام یک وظیفه قانونی توسط ناجا تدوین و اجرا شده است، دیدگاه‌های گوناگون و ضد و نقیضی را در منظر عموم مردم، کارشناسان و حتی خود سیاست‌گذاران و دولتمردان کشور به وجود آورده است. به طوری که برخی از این دیدگاه‌ها، نتایج حاصل از اجرای طرح را مورد نقد و گاهی نیز زیر سؤال برده است. در کنار این مسئله، اگر به آمار کاربران استفاده‌کننده از تجهیزات گیرنده ماهواره‌ای در کشور در چند سال اخیر نگاهی داشته باشیم، متوجه می‌شویم که با وجود تلاش مضاعف نیروهای انتظامی در امر برخورد با ورود، تهیه، نصب و استفاده از این تجهیزات، با تأسف تعداد این کاربران نه تنها کاهش نیافته، بلکه افزایش قابل توجهی داشته است که این امر در درجه اول، از ارزش کار این نیروهای زحمتکش کاسته و هزینه‌های قابل توجهی را به ویژه در بعد انسانی و زمانی

۱- ماده ۲- وزارت کشور موظف است با استفاده از نیروهای انتظامی یا نیروی مقاومت بسیج در اسرع وقت نسبت به جمع‌آوری تجهیزات دریافت از ماهواره اقدام کند.

متوجه سازمان ناجا کرده است و در درجه بعدی نیز، نه تنها اهداف اصلی طرح جمع آوری محقق نشده است، بلکه موجبات نارضایتی برخی از مردم و اعتراض نخبگان، اندیشمندان و گاهی سیاست‌گذاران را نسبت به اجرای آن به دنبال داشته است و در نهایت، از اقتدار و اعتمادسازی و از همه مهم‌تر از قدرت مردمی پلیس کاسته و عملکرد این نیرو را زیر سؤال برده است.

با این وصف، وجود یک مشکل و مسئله‌ای هم در سطح ملی (از باب عدم وجود راهکار مناسب و مطمئن در برخورد با پدیده ماهواره) و هم در سطح سازمانی (از نگاه عدم تحقق اهداف اصلی طرح) احساس می‌شود و چون با وجود این مشکل، تاکنون در هیچ پژوهشی در مطالعات قبلی به طور عمیق و دقیق به مسئله پرداخته نشده و راه حل مناسب و مطمئنی ارائه نشده است، نیاز به انجام یک کار تحقیقاتی را لازم و ضروری ساخته است.

هدف اصلی این پژوهش شناسایی و تبیین رابطه بین اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره‌ای و گرایش کاربران ماهواره به استفاده مجدد از این فناوری است.

بنابراین، تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال که «آیا بین اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره‌ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این فناوری رابطه معنا داری وجود دارد؟»

پیشینه تحقیق

افهمی وهمکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی به «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به ماهواره و تأثیر آن بر باورها و رفتارهای دینی مردم مشهد» پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سن، جنس، سطح تحصیلات، محل سکونت، نحوه گذراندن اوقات فراغت و ارزیابی افراد از برنامه‌های تلویزیون داخلی در گرایش آنان به ماهواره تأثیرگذار است. مرکز ملی مطالعات و سنجش افکار عمومی در سال ۱۳۷۸، در نظرسنجی از ۱۱۴۳ نفر در شهر تهران به این نتیجه رسیده است که ۷۱/۵ درصد از افراد معتقدند جمع‌آوری آنتن‌های ماهواره راهکار مناسبی برای پیشگیری از آثار سوء ماهواره نیست. مؤسسه ملی پژوهش افکار عمومی در سال ۱۳۸۰ در پژوهشی به این نتیجه رسید که

۵۳/۸ درصد شهروندان تهرانی، جمع آوری آنتن‌های ماهواره‌ای را امکان پذیر نمی‌دانند.

مرکز افکار سنجی (ایسپا) (۱۳۸۵) با انتشار نتایج یک نظرسنجی در این زمینه نشان داد، ۶۳/۸ درصد پاسخگویان با طرح جمع آوری ماهواره موافق نبودند. بنابراین نتایج مشابه تحقیق‌های فوق نشان می‌دهد که جمع آوری تجهیزات ماهواره‌ای راهکار مناسبی برای مقابله با تهدید و آسیب‌های برنامه‌های ماهواره ای در جامعه محسوب نمی‌شود (به نقل از پیری و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین نتایج تحقیق پیری و همکارانش (۱۳۹۲) با عنوان «نگرش و گرایش مردم ایلام به کارکرد برنامه‌های شبکه‌های ماهواره ای» نشان می‌دهد که اکثریت پاسخگویان بر این باورند که ماهواره اوقات فراغت مناسب و لحظات شادی را برای آنها فراهم می‌کند، از سوی دیگر همین افراد نگران تغییراتی که ماهواره به دلایل مسائل اخلاقی و خانوادگی در ساختار و سبک زندگی خانوادگی آنها به وجود می‌آورد نیز هستند.

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری این پژوهش را مجموعه‌ای از رویکردهای «استفاده و خشنودی»، «کاشت» و «وابستگی» تشکیل خواهند داد.

نظریه استفاده یا خشنودی (بهره‌وری و رضامندی): الیهو کاتز در این رویکرد، به بررسی این امر می‌پردازد که مخاطبان رسانه‌ها چرا و چگونه از رسانه‌ها استفاده می‌کنند و در انتخاب نوع و برنامه رسانه‌ها، به دنبال چه چیزی هستند تا نیاز آنها را برطرف کرده و رضایت نسبی آنها را کسب کند. می‌توان با اطمینان گفت که مردم در انتخاب رسانه‌ها به دنبال رسانه‌ای خواهند بود که بیشترین نیازهای مورد انتظار آنها را از نظر «تنوع» و «جذابیت» رسانه‌ای تأمین نماید. با توجه به نظریه «استفاده و خشنودی»، انتظار می‌رود که مردم میل زیادی به استفاده از تلویزیون و برنامه‌های آن داشته باشند. (سورین و تانکاره، ۱۳۸۱).

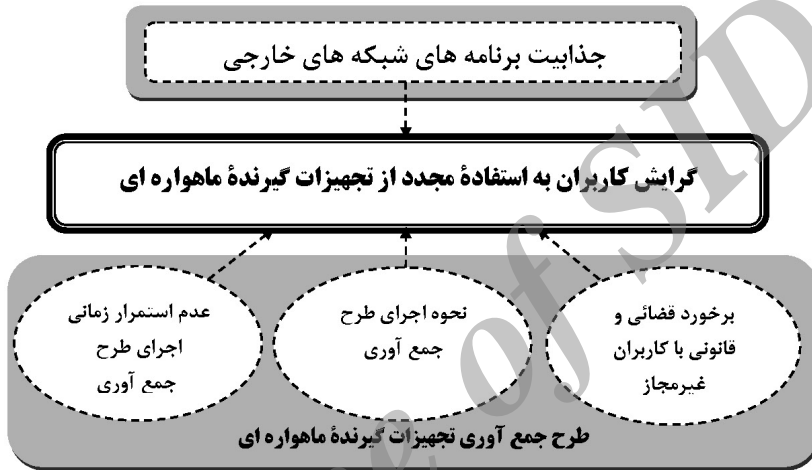
مخاطب، هدف هر کوشش رسانه ای است و باید نخست ترغیب و سپس قانع شود که رسانه در زمینه نیاز او پیام می‌دهد. در کشور ما در مورد مخاطب، خواست و سلیقه و نیاز او کمتر به طور جدی مطالعه می‌شود، اما در دنیای امروز، مطالعه در

مورد مخاطبان بخش قابل توجهی از بودجه‌های رسانه را جذب می‌کند و مؤسسات با سابقه، با دید علمی و جدی به این مقوله می‌پردازند (گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی، ۱۳۸۸: ص ۷۵). با این وصف، باید بگوییم مردم ایران در صورتی با برنامه‌های پخش شده از تلویزیون ملی ارضا و اقناع خواهند شد که نیازهای رسانه‌ای آنها را برآورده ساخته و استفاده از برنامه‌های داخلی، رضایت و خشنودی مخاطب را به دنبال داشته باشد. چنانچه این نیازها از طریق شبکه‌های تلویزیون ملی تأمین و تضمین نشود، مخاطبان ایرانی به دنبال برنامه‌ها و شبکه‌هایی خواهند بود که از طریق تلویزیون یا رسانه‌های خارجی و بیگانه تهیه و پخش می‌شوند. «نظریه وابستگی»، نقطه مقابل یا به عبارت بهتر مکمل نظریه «استفاده و رضامندی» است که اولی بر فعال بودن مخاطب و استفاده از رسانه بر مبنای مقاصد و نیازهای روانی و اجتماعی او تأکید دارد و دومی معتقد به وابسته بودن مخاطب به رسانه‌ها به علت رفع نیازهای خود است. به عبارت دیگر، نظریه وابستگی در ارتباط بین رسانه و مخاطب، بر درجه‌ای بالاتر از رفع نیازهای رسانه‌ای مخاطبان تأکید دارد و آن «وابسته شدن» مخاطب به رسانه است.

اگر مخاطبان ایرانی، تأمین نیازهای رسانه‌ای خود را در شبکه‌های تلویزیون ملی دنبال کنند و برنامه‌های تلویزیون ملی رفع این نیازها را تضمین کند، بالطبع نوعی وابستگی نسبی بین مخاطبان و شبکه‌های تلویزیونی داخلی ایجاد خواهد شد و مخاطبان ایرانی به دنبال برنامه‌های شبکه‌های بیگانه نخواهند بود. اما چنانچه تلویزیون ملی در رفع نیازهای رسانه‌ای مردم خود، ضعیف عمل کرده باشد، این وابستگی بین مخاطب و شبکه‌های خارجی مربوط به تلویزیون‌های ماهواره‌ای برقرار خواهد شد. در نتیجه، گرایش مخاطبان ایرانی به استفاده از شبکه‌های متنوع و به ظاهر جذاب تلویزیون‌های ماهواره‌ای بیشتر از پیش خواهد شد. (مک کوپل، ۱۳۸۵).

در نظریه کاشت فرض بر این است که در جامعه جدید، تلویزیون مهم‌ترین و پرکاربردترین رسانه در جریان فعالیت‌های ارتباطی است و بخش عمده‌ای از اوقات مردم در شبانه روز با این رسانه سپری می‌شود. با این فرض، رویکرد دو نظریه «استفاده و خشنودی» و «وابستگی» تأیید شده و می‌توان چنین برداشت کرد که

همانند رویکرد دو نظریه قبلی، تلویزیون در بین رسانه های ارتباطی، عمومی ترین، پرکاربردترین و بانفوذترین رسانه ای است که مردم به دنبال رفع نیازهای رسانه ای خود در استفاده از آن هستند. پس هر تلویزیونی که بیشترین قابلیت تنوع پذیری و جذابیت نسبی در شبکه های آن به دست آید، مورد توافق و محبوبیت جامعه خواهد بود. (مک کوایل، ۱۳۸۵؛ ویندال و سیگنایترز و اولسون، ۱۳۷۶).

نمودار ۲: مدل مفهومی تحقیق

فرضیه های تحقیق

- ۱- بین جذابیت برنامه های شبکه های خارجی نسبت به برنامه های شبکه های داخلی و گرایش کاربران به استفاده مجدد از تجهیزات گیرنده ماهواره ای، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین برخورد قضایی و قانونی با استفاده کنندگان غیرمجاز از تجهیزات گیرنده ماهواره ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این تجهیزات، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین عدم استمرار زمانی اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این تجهیزات، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین نحوه اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این تجهیزات، رابطه معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از حیث ماهیت توصیفی - تحلیلی است و از جنبه نحوه گردآوری داده‌ها و اجرا پیمایشی^۱ است. جامعه آماری این تحقیق، کلیه کاربران بالای ۲۰ سال تجهیزات گیرنده ماهواره‌ای به ویژه سرپرست خانواده‌های مخاطب ماهواره به تعداد ۴۵۴۰ واحد است که بعد از جمع‌آوری تجهیزات مورد استفاده آنها توسط مأموران نیروی انتظامی در سال ۱۳۹۱، اقدام به نصب و استفاده مجدد از این تجهیزات کرده‌اند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۵۴ نفر به دست آمده است. بنابراین تعداد ۳۵۴ پرسش‌نامه تهیه و براساس روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای بین افراد ۲۰ سال به بالای جامعه آماری توزیع شده است. در این پژوهش، ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه با «پرسش‌های بسته^۲» شامل ۲۸ گویه بوده که خود پاسخگویان آن را پر کرده‌اند.

در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی تحقیق، از روش «پایداری درونی^۳» بر مبنای سازگاری درونی گویه‌ها کمک گرفته شده است. برای سنجش پایداری درونی گویه‌ها نیز از شیوه و تکنیک آزمون «آلفای کرونباخ^۴» استفاده شده است. به همین منظور، بعد از تنظیم و تدوین پرسش‌نامه اولیه، تکمیل آن با حجم نمونه‌ای به تعداد ۳۰ نفر انجام گرفت. سپس بر مبنای اطلاعات جمع‌آوری شده، آزمون مقدماتی برای سنجش و بررسی پرسش‌نامه از طریق آزمون آلفای کرونباخ صورت پذیرفت که در نهایت با توجه به نتایج آزمون فوق و ضریب آلفای بالاتر از ۰/۷ (۰/۸۲۵)، مطلوب و مورد قبول بوده، لذا پرسش‌نامه از پایایی لازم برخوردار است.

برای سنجش اعتبار گویه‌ها، از روش اعتبار صوری استفاده شده است. این اعتبار بر پایه قضاوت داوران که دارای تخصص می‌باشند و در این امر صاحب نظر هستند، صورت پذیرفت. ابزار مورد استفاده در تحقیق حاضر (پرسش‌نامه) به وسیله چند تن از اساتید و کارشناسان متخصص، اهل فن و صاحب نظر در این زمینه و پس از چندین مرتبه اصلاح و اعمال نظر ایشان مورد تأیید قرار گرفته است.

-
1. Survey
 2. Closed - ended Questions
 3. Internal Constant
 4. Cronbach's Alpha

یافته‌های تحقیق

پیمایش‌های صورت گرفته در خصوص پاسخ دهندگان به پرسش‌نامه تحقیق نشان می‌دهد که از کلیه پاسخگویان، مردان با ۶۳/۸ درصد و افراد متأهل با ۷۶ درصد، به‌عنوان سرپرست خانواده‌ها، نقش قابل توجهی در اقدام به تهیه و نصب مجدد تجهیزات گیرنده ماهواره ای در خانوارهای ایرانی دارند. بیشترین پاسخ دهندگان نیز در گروه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال با ۷۱/۱ درصد قرار دارند.

از کلیه پاسخگویان، افراد دارای درآمد ماهیانه بین ۵۰۰ هزار تا ۹۰۰ هزار تومان با ۵۴/۷ درصد، بیشترین گرایش را به استفاده مجدد از فناوری گیرنده ماهواره ای پس از جمع آوری این فناوری توسط پلیس دارند. افراد دارای تحصیلات دیپلم و قشر کارگران نیز به ترتیب با ۴۷/۲ و ۲۷/۱ درصد نسبت به سایر افراد، از گرایش قابل توجهی به استفاده مجدد از این فناوری برخوردارند.

جدول ۵: تقاطع مقادیر دو متغیر گرایش به استفاده مجدد و جذابیت

گرایش به استفاده مجدد از ماهواره				متغیرها	
جمع کل	زیاد	متوسط	کم	کم	جذابیت برنامه‌های خارجی
۱۲	۸	۴	۰	متوسط	
۱۷۹	۱۰۴	۶۷	۸	زیاد	
۱۴۲	۱۱۲	۲۶	۴	جمع کل	
۳۳۳	۲۲۴	۹۷	۱۲		

Kendall,s tau:0/225

sig:0/000

(p<0/01)

نتیجه آزمون تائوکندال مشخص کرد که «بین جذابیت برنامه‌های شبکه‌های خارجی نسبت به برنامه‌های داخلی و گرایش کاربران به استفاده مجدد از فناوری گیرنده ماهواره‌ای، رابطه معنا داری وجود دارد.» این رابطه به این معناست که جذابیت برنامه‌های شبکه‌های خارجی نسبت به برنامه‌های شبکه‌های داخلی سبب گرایش کاربران ایرانی به استفاده مجدد از فناوری گیرنده ماهواره ای پس از اجرای طرح جمع آوری ماهواره توسط نیروی انتظامی شده و در نتیجه عدم حصول اهداف طرح را به دنبال خواهد داشت.

جدول ۶: تقاطع مقادیر دو متغیر گرایش به استفاده مجدد و برخورد قضایی

گرایش به استفاده مجدد از ماهواره						متغیرها	برخورد قضایی با کاربران
جمع کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
	۰			۰	۰	خیلی کم	
۱۲۴	۰	۵۴	۶۱	۹	۰	کم	
۱۰۰	۰	۶۹	۲۸	۳	۰	متوسط	
۱۲۵	۲۹	۱۰۷	۱۳	۵	۰	زیاد	
	۰		۰	۰	۰	خیلی زیاد	
۳۴۹	۰	۲۲۰	۱۰۲	۱۷	۰	جمع کل	

Kendall,s tau : 0/276

sig: 0/000

(p<0/01)

نتیجه آزمون تائوکندال نشان می‌دهد که «بین برخورد قضایی و قانونی با استفاده کنندگان غیرمجاز از تجهیزات ماهواره ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این تجهیزات، رابطه معناداری وجود دارد.» هرچند از نگاه پاسخگویان، اقدام به معرفی کاربران به مقام قضایی به اتهام استفاده غیرمجاز از تجهیزات گیرنده ماهواره ای، راهکار مطمئن و نتیجه بخشی در کاهش گرایش کاربران به برنامه های خارجی ماهواره نبوده و اغلب پاسخگویان نگرش چندان مثبتی به این شیوه از خود نشان نداده‌اند.

جدول ۷: تقاطع مقادیر دو متغیر گرایش به استفاده مجدد

و اجرای مقطعی طرح جمع آوری

گرایش به استفاده مجدد از ماهواره						متغیرها	جمع آوری اجرای مقطعی طرح
جمع کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۴۶	۱	۱۱	۳۲	۳	۰	کم	
۱۲۷	۳۱	۷۱	۴۰	۵	۰	متوسط	
۱۶۲	۲۸	۱۰۰	۲۵	۹	۰	زیاد	
۳۵۴	۴۹	۱۸۲	۹۷	۱۷	۰	جمع کل	

Kendall,s tau : 0/252

sig: 0/000

(p<0/01)

نتیجه آزمون سوم تائوکندال نشان می‌دهد که «بین عدم استمرار زمانی اجرای طرح جمع آوری و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این تجهیزات، رابطه معناداری وجود دارد.» این رابطه به این معناست که عدم استمرار زمانی (اجرای مقطعی و نامنظم) اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای توسط نیروی انتظامی باعث تشویق کاربران ایرانی به استفاده مجدد از این تجهیزات خواهد شد و عدم

استمرار زمانی اجرای یک قانون یا طرح، نه تنها نتیجه مطلوب و مورد انتظار را به دست نخواهد آورد، بلکه باعث تشویق و ترغیب خاطیان از آن قانون به ارتکاب بیشتر و مجدد آن عمل غیر قانونی در سطح بالاتری خواهد شد.

جدول ۸: تقاطع مقادیر دو متغیر گرایش به استفاده مجدد و نحوه اجرای طرح جمع آوری

گرایش به استفاده مجدد از ماهواره				متغیرها	نحوه اجرای طرح جمع آوری
جمع کل	زیاد	متوسط	کم		
۴	۴	۰	۰	مخالف	
۱۳۸	۷۴	۶۰	۴	بی نظر	
۲۰۳	۱۵۳	۴۲	۸	موافق	
۰	۰	۰	۰	کاملاً موافق	
۳۴۵	۲۳۱	۱۰۲	۱۲	جمع کل	

Kendall,s tau: 0/217

sig: 0/000

(p<0/01)

«بین نحوه اجرای طرح جمع آوری و گرایش کاربران به استفاده مجدد از تجهیزات ماهواره‌ای، رابطه معناداری وجود دارد.» از نظر اکثر کاربران ماهواره، چگونگی اجرای طرح جمع آوری ماهواره توسط پلیس مغایر با حقوق شهروندی و حقوق حریم خصوصی بوده و این کاربران اصلاح و بازنگری در شیوه مقابله ای پلیس با ماهواره را ضروری و لازم می‌دانند. از این رو، لازم است تا اصلاح و بازنگری قابل توجهی را در نحوه برخورد با متخلفان از این قانون اعمال کند تا بیش از این، با اجرای وظیفه قانونی، عملکرد مأموران و سازمان ناجا از نگاه مردم و حتی برخی مسئولان زیر سؤال برده نشود.

جدول ۹: آزمون معناداری تحلیل رگرسیون

سطح معناداری (Sig)	ضریب تعیین (R ²)	میانگین مجذورات (Mean Square)	درجه آزادی (df)	مجموع مجذورات (Sum of Squares)	مدل (Model)
۰۰۰	۱۸۱	۸۹۵	۴	۵۷۹	رگرسیون
		۴۶۲	۳۱۰	۱۷۰	باقیمانده
			۳۱۴	۷۴۹	جمع کل

جدول ۱۰: ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون و سطح معناداری متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	ضریب استاندارد نشده (B)	ضریب استاندارد شده (Beta)	آزمون T	سطح معناداری (Sig)
جذابیت	۲۴۱.۰	۱۸۲.۰	۳۰۲.۳	۰۰۱.۰
برخورد قضایی و قانونی	۱۵۴.۰	۲۳۲.۰	۲۳۳.۴	۰۰۰.۰
اجرای مقطعی طرح	۱۳۳.۰	۱۵۹.۰	۷۱۸.۲	۰۰۷.۰
نحوه اجرای طرح	۰۶۹.۰	۰۵۴.۰	۰۰۴.۲	۰۴۶.۰

نتیجه آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که هر چهار متغیر مستقل تحقیق وارد معادله رگرسیون شده‌اند. هر چهار متغیر مستقل نیز، با ضریب اطمینان بیش از ۹۵ درصد، از سطح معناداری قابل قبولی برخوردار بوده و بر متغیر وابسته تأثیر معناداری داشته و به خوبی تغییر در متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

جدول ۱۱: میانگین رتبه‌ای متغیرهای مستقل در آزمون فریدمن

متغیرها	میانگین رتبه‌ای
جذابیت	۴۹/۲
برخورد قضایی و قانونی	۲/۱۳
اجرای مقطعی طرح	۲/۵۷
نحوه اجرای طرح	۲/۸۰
Sig = 000	N = 315
	X ² = 64.372

نتایج به‌دست آمده از این آزمون، حاکی از آن است که با اطمینان بیش از ۹۵/۰ درصد در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱، تفاوت معناداری بین مؤلفه‌های مؤثر بر گرایش کاربران به استفاده مجدد از فناوری گیرنده ماهواره‌ای وجود دارد. از نظر اولویت تأثیرگذاری مؤلفه «نحوه اجرای طرح جمع آوری» با بیشترین میانگین در اولویت اول قرار دارد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف «بررسی رابطه اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره‌ای و گرایش کاربران به استفاده مجدد از این فناوری» در محدوده زمانی سال ۱۳۹۱ تهیه و تدوین شده است. نتایج این تحقیق را می‌توان به شرح زیر بیان کرد:

- نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اغلب کاربران ماهواره (۶۴/۲ درصد)، بین ۳ تا ۸ ساعت از وقت خود را در طول شبانه روز به تماشای برنامه‌های خارجی و شبکه‌های

بیگانه ماهواره اختصاص می دهند. که در مقابل، ۶۰ درصد از این پاسخ دهندگان، کمتر از سه ساعت از وقت خود را در طول شبانه روز به تماشای برنامه های داخلی و تولید شده توسط صدا و سیما اختصاص می دهند که نشانگر این است که کاربران ایرانی، مخاطبان خوبی برای تولیدهای داخلی صدا و سیما نمی باشند.

- از نظر پاسخگویان، جذابیت های مربوط به «کیفیت تصویر مطلوب برنامه های پخش شده از ماهواره»، «تنوع برنامه های مناسب و مفید شبکه های ماهواره ای» و «کثرت (تعداد زیاد) برنامه ها و شبکه های ماهواره ای» از ویژگی هایی هستند که بیشترین تأثیر را در گرایش کاربران به برنامه های شبکه های خارجی ماهواره داشته اند. از این رو، می توان گفت که تولید برنامه های تلویزیونی داخلی با تنوع کیفی و کمی مطلوب و مورد انتظار مردم می تواند مهم ترین عامل در کاهش گرایش کاربران ایرانی به شبکه های خارجی ماهواره باشد، به شرطی که تأمین کننده نیازهای رسانه ای و تلویزیونی کاربران باشد.

- از نگاه پاسخگویان، اقدام به معرفی کاربران ماهواره به مقام قضایی به اتهام استفاده غیرمجاز از فناوری گیرنده ماهواره ای، راهکار مطمئن و نتیجه بخشی در کاهش گرایش کاربران به بهره برداری مجدد از این فناوری نبوده و اغلب پاسخگویان نگرش چندان مثبتی به این شیوه از خود نشان نداده اند. به عبارت دیگر معرفی کاربران غیرمجاز ماهواره به مقام قضایی با هدف «اخذ تعهد کتبی نزد مقام قضایی»، «ثبت سوء سابقه در سوابق قضایی» یا «محکومیت کاربران به پرداخت جریمه نقدی» نمی تواند در کاهش گرایش کاربران به برنامه های ماهواره و استفاده مجدد از فناوری ماهواره ای راهکار مطمئن و اثربخشی باشد. هر چند پاسخگویان نسبت به اخذ تعهد کتبی مبنی بر عدم استفاده مجدد از ماهواره نظر نسبتاً مثبتی داشته اند.

- از نظر پاسخگویان، عدم استمرار زمانی و اجرای مقطعی و نامنظم طرح جمع آوری ماهواره توسط نیروی انتظامی باعث متروک و بی اثر شدن طرح فوق در اذهان کاربران نشده، هر چند باعث تضعیف آن خواهد شد. اما، اجرای مقطعی و با وقفه طرح جمع آوری ماهواره، نقش مؤثری در گرایش کاربران به استفاده مجدد از فناوری گیرنده ماهواره ای داشته و باعث ترغیب و تشویق کاربران به آن خواهد شد.

- پاسخ دهندگان، ایجاد اصلاح و بازنگری در شیوه مقابله ای نیروی انتظامی با

ماهواره را امری بدیهی و ضروری دانسته و تا حدودی، استفاده از سازوکارهای پلیسی - قضایی را به منظور مقابله با تهدیدات ماهواره ای ناکافی و نامطمئن مطرح کرده اند. - بنابراین به نظر می‌رسد که اگر نیروی انتظامی بخواهد برحسب وظیفه و تکلیف قانونی، اقدام به جمع‌آوری گیرنده ماهواره ای از محوطه بیرونی منازل مسکونی کند، بهتر است با اطلاع قبلی خانواده ها صورت پذیرد، هرچند که کاربران موافق این شیوه مقابله ای پلیس نبوده و این روش برخورد را مغایر با حقوق شهروندی و حقوق حریم خصوصی خانواده ها دانسته اند.

- کاربران ماهواره، اظهار داشته اند که در صورت مراجعه مأموران نیروی انتظامی به درب منزل ایشان مبنی بر تحویل تجهیزات ماهواره ای خود به پلیس، به ندرت حاضر به تحویل این تجهیزات خواهند بود. از نظر این افراد، رضایت و خشنودی از برنامه‌های شبکه های خارجی ماهواره نسبت به برنامه های داخلی و تولید صدا و سیما، به مراتب بیشتر است که این رضایت نسبی، گرایش کاربران به ماهواره را تحت تأثیر خود قرار داده است، به طوری که، اکثر کاربران (۷۲/۳ درصد) اظهار داشته اند که چنانچه تجهیزات گیرنده ماهواره ای ایشان توسط نیروی انتظامی جمع‌آوری شود، اقدام به نصب و استفاده مجدد از این تجهیزات خواهند کرد.

- از نظر پاسخ دهندگان، تولید و تقویت برنامه های شبکه های داخلی و فرامرزی صدا و سیما به همراه تقویت قدرت فناوری ماهواره ای در کشور (برای نمونه تقویت پوشش برنامه های داخلی در مناطق محروم) می تواند راهکار مناسب و مطمئنی در کاهش گرایش کاربران به استفاده از تجهیزات ماهواره ای در داخل کشور باشد.

به طور کلی، به نظر می‌رسد که با وجود تلاش حداکثری نیروی انتظامی در پیگیری و اجرای طرح جمع‌آوری تجهیزات ماهواره ای، راهکارهای نتیجه بخش و مناسب دیگری به منظور پیشگیری از پیامدهای منفی و مخرب برنامه های شبکه‌های ماهواره ای بیگانه، ضروری باشد، که این کار مستلزم سیاست گذاری، برنامه ریزی و تصمیم گیری دقیق و تدوین برنامه های فرهنگی از سوی سازمان ها و نهادهای فرهنگی و همچنین توسعه و ارتقای فنی در فناوری‌های جدید ارتباطی از سوی نهادهای مربوطه می‌باشد.

پیشنهادها

- ۱- نیروی انتظامی، دستورالعمل ها و بخشنامه های مربوط به مقابله با قاچاق، تهیه، توزیع و نصب تجهیزات گیرنده ماهواره ای را در دستور کار قرار داده و جهت اجرا، به نیروهای زیر مجموعه ابلاغ کند.
- ۲- در صورت امکان، نسبت به اصلاح و بازنگری در شیوه اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای توسط نیروی انتظامی اقدام لازم صورت پذیرد.
- ۳- اطلاع رسانی شفاف و سراسری در خصوص علت، ضرورت اجرایی و اهداف طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای در سطح جامعه انجام پذیرفته و در صورت لزوم از مردم جهت همکاری با عوامل اجرایی طرح (عوامل ناجا) دعوت به عمل آید.
- ۴- در صورت استمرار اجرای طرح جمع آوری تجهیزات گیرنده ماهواره ای، بهتر است طرح مذکور به طور منظم و بدون وقفه زمانی (نه به صورت مقطعی) همراه با برخورد قضایی و قانونی با متخلفان (با شناسایی هویت واقعی صاحبان تجهیزات یا مالکان منازل) پیگیری و اجرا شود.
- ۵- در طی اجرای طرح، مأموران انتظامی نسبت به رعایت حقوق شهروندی، به خصوص حقوق حریم خصوصی خانواده ها و کاربران توجه ویژه داشته باشند تا عملکرد پلیس در انجام یک تکلیف قانونی زیر سؤال نرود.
- ۶- ایجاد هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان ها و نهادهای مرتبط در خصوص برخورد با استفاده کنندگان از تجهیزات ماهواره به ویژه سازمان های قضایی و انتظامی (اعلام صریح و روشن مواضع مقام های قضایی در برخورد با تجهیزات ماهواره ای).
- ۷- در صورت امکان، طرحی مبنی بر تغییر یا بازنگری در قانون ممنوعیت استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره تقدیم مجلس شود تا مقدمات اصلاح یا بازنگری در قانون فوق انجام پذیرد.

منابع

- ۱- افهمی، بنفشه؛ آقا محمدیان شعرفاف، حمیدرضا (۱۳۸۶)، بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به ماهواره و تأثیر آن بر باورها و رفتارهای دینی مردم شود، فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی شود. ۸ (۲): ۷۸-۶۳.
- ۲- امیری، عبدالرضا و نوری، یونس و بساطیان، سید محمد (۱۳۹۱)، بررسی رابطه استفاده از شبکه های ماهواره ای و گرایش بهره برداران به آسیب های اجتماعی در بین جوانان شهر کرج، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا. فصلنامه نظم و امنیت اجتماعی. سال چهارم. شماره ۴، ۱۲۵-۱۱۸.
- ۳- آیین نامه اجرایی قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره، مصوب ۱۳۷۴.
- ۴- پیری، روضان و فاطمه نعمتی (۱۳۹۲)، نگرش و گرایش مردم ایلام به کارکرد برنامه‌های ماهواره‌ای: Kharazi14.blogfa.com/post/12969.
- ۵- حسین پور، جعفر (۱۳۸۹)، بررسی رابطه میزان مصرف رسانه ها و میزان سرمایه اجتماعی شهروندان تهرانی، رساله دکترای تخصصی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۶- سورین، ورنر جی و تانکارد، جیمز دبلیو (۱۳۸۱)، نظریه های ارتباطات، ترجمه: علیرضا دهقان. تهران: دانشگاه تهران. چاپ اول.
- ۷- قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره، مصوب ۱۳۷۳.
- ۸- گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی (۱۳۸۸)، تهدیدات رسانه ای و راهبردهای مقابله تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی. چاپ اول.
- ۹- ویندال، سون و یگنایزر، بنو و اولسون، جین (۱۳۷۶)، کاربرد نظریه های ارتباطات تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها. چاپ اول.
- ۱۰- مک کوایل، دنیس (۱۳۸۵). نظریه‌های ارتباط جمعی. ترجمه پروین اجلالی. تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی رسانه‌ها، چاپ دوم.
- ۱۱- مؤسسه ملی پژوهش افکار عمومی (۱۳۸۰) نظرسنجی از شهروندان تهرانی درباره «جمع آوری آنتن‌های ماهواره»: www.moghadames.blogfa.com/post/28.